

VERHAAL VAN DE INDIAANSE THEOLOGIE IN MESO AMERICA

Eleazar López Hernández
Grootvader van de Indiaanse Theologie,
febrero 2023

Achtergrond

De volkeren van Midden-Amerika vechten hier al duizenden jaren voor een harmonieus samenleven met Moeder Aarde, zorgen voor haar en verfraaien haar met hun beste bijdragen.

Hier werd maïs ongeveer 10.000 jaar geleden uitgevonden. En maïs werd ons voedsel en ook onze menselijke en menselijke identiteit: we zijn dochters en zonen van maïs. Het was het thema van onze eerste Meso-Amerikaanse bijeenkomst.

Door maïs ontdekten we wie we zijn, wat Moeder Aarde is en wie de Schepper en Vormgever is van alles wat bestaat.

Met die menselijke en theologische wijsheid, hier duizenden jaren geleden bedacht, cultiveren we wetenschappen, kunst, culturen en bewonderenswaardige beschavingen in Meso-Amerika op basis van werk, dienstbaarheid, gemeenschapsorganisatie en religieuze en spirituele tradities.

Met deze overgeërfde wijsheid stellen we ons open voor de bijdrage van de Kerk die de Europeanen ons 500 jaar geleden hebben gebracht en hebben we geleerd vitale syntheses uit te werken van bloed, van kennis, van voorstellen voor de toekomst, ondanks

CAMINAR DE LA TEOLOGÍA INDIA EN MESOAMERICA

Eleazar López Hernández
Abuelo de la Teología India,
febrero 2023

Antecedentes

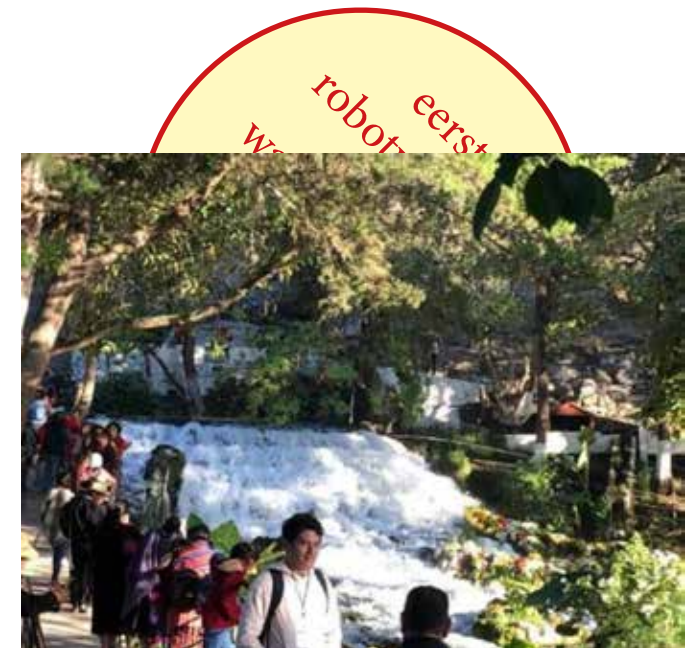
Los pueblos de Mesoamérica llevan aquí miles de años luchando por una convivencia armónica con la Madre Tierra, cuidándola y embelleciéndola con sus mejores aportes.

Aquí se inventó el maíz hace unos 10 mil años. Y el maíz se convirtió en nuestro alimento y también en nuestra identidad humana y de pueblos: somos hijas e hijos del maíz. Fue el tema de nuestro primer encuentro mesoamericano.

Por el maíz fuimos descubriendo quiénes somos, qué es la Madre Tierra y Quién es el Creador y Formador de todo lo que existe.

Con esa sabiduría humana y teológica, acuñada aquí hace miles de años, cultivamos en Mesoamérica ciencias, artes, culturas y admirables civilizaciones a partir del trabajo, el servicio, la organización comunitaria y tradiciones religiosas y espirituales.

Con esa sabiduría heredada nos abrimos a recibir el aporte de la Iglesia que los europeos nos trajeron hace 500 años y aprendimos a elaborar síntesis vitales de sangres, de saberes, de propuestas de futuro, a pesar de la guerra y destrucción provocada por la

de oorlog en vernietiging veroorzaakt door de verovering en de kolonie.

Deze vitale syntheses zijn te vinden in veel actuele uitdrukkingen, maar vooral in de zogenaamde Volksreligiositeit, die, volgens de uitdrukking van paus Benedictus XVI in Aparecida, sindsdien de ziel van dit continent heeft gevormd. Ziel die we in de Kerk moeten kennen, bevorderen, verdedigen en, waar nodig, zuiveren zodat ze de steun blijft van onze wandel in deze geschiedenis van bloemen en doornen.

In de afgelopen 50 jaar is er een ontwaking van onze volkeren geweest om hun historisch geheugen en wat er over is van hun oude kennis te herstellen (zoals kardinaal Álvaro Ramazzini opmerkte in Aparecida 2006), niet met als doel kritiekloos terug te keren naar een verleden zonder Christus, maar om met andere leden van de mensheid te bouwen aan een meer menselijke en goddelijke levenstoeekomst voor iedereen en voor moeder aarde.

Eind jaren 60. Onze zusters en broeders en enkele bekende pastoors begonnen hier om de elementen die de diepe identiteit van onze volkeren vormen, te “ontheiligen” of uit de grotten te halen, om ze zichtbaar te maken, om de dialoog met het christelijk geloof en de moderniteit expliciet te maken en evenzo om die voorouderlijke wijsheden aan anderen aan te bieden.

Sinds de jaren zeventig wordt in onze Latijns-Amerikaanse kerken het verlangen opgewekt om deze stem van onze volkeren, als de stem van God, te horen en aan te nemen, omdat zij mensen en leden

conquista y la colonia.

Esas síntesis vitales se encuentran en muchas expresiones actuales, pero sobre todo en la llamada Religiosidad Popular, que configura, según expresión del Papa Benedicto XVI en Aparecida- el alma de este continente desde entonces. Alma que en la Iglesia debemos conocer, promover, defender y, en lo que sea necesario, purificar a fin de que siga siendo el sostén de nuestro caminar en esta historia de flores y espinas.

En los últimos 50 años ha habido un despertar de nuestros pueblos en orden a recuperar su memoria histórica y lo que queda de sus saberes milenarios, (como señaló el Cardenal Álvaro Ramazzini en Aparecida 2006), no con el fin de regresar acríticamente a un pasado sin Cristo, sino en orden a construir, con otros miembros de la humanidad, futuros de vida más humanos y más divinos para todos y para la madre tierra.

A fines de los años 60s. hermanas y hermanos nuestros y algunos connotados pastores comenzaron aquí a “desclandestinizar” o sacar de las cuevas los elementos que conforman las identidades profundas de nuestros pueblos, a visibilizarlas, a explicitar el diálogo con la fe cristiana y la modernidad y, así mismo, a ofrendar esas sabidurías ancestrales a los demás.

A partir de los años 70s se genera en nuestras iglesias latinoamericanas el deseo de oír y asumir esta voz de nuestros pueblos, como voz de Dios, porque son pueblo y miembros de la Iglesia.

van de kerk zijn.

In dit proces van uit de grotten en graven komen, waar de machten van deze wereld ons hebben willen degraderen, hebben we veel martelaren en profeten die het aandurfd en om wegen te openen, betalend met het kruis en het lijden van onbegrip en soms de directe aanval, de prijs van deze brutaliteit om de opstanding van Lazarus te willen.

Beetje bij beetje werden de kleine draden van de streng ontrafeld en opnieuw geweven tot ze, door middel van lokale, regionale en continentale ontmoetingen, een nieuwe aanwezigheid bereikten van de oorspronkelijke volkeren, Afro-afstammelingen en existentiële periferieën, zwanger van licht en hoop:

De eerste Meso-Amerikaanse bijeenkomst: “Voor de verdediging van onze moeder maïs” in Huehuetenango, Guatemala van 31 maart tot 4 april 2008. Daar werden we opgeroepen door de geest van onze moeder maïs, om onze harten te verenigen, om onze spiritualiteit te delen die geboren is van maïs, om onze oorspronkelijke identiteit te versterken en alle schendingen en sterfgevallen van ons inheemse zaad aan de kaak te stellen en te vieren dat we dochters en zonen zijn van moedermaïs.

In Huehuetenango verenigen meer dan 200 mensen geest en hart om de grootsheid van onze missie op aarde te ontdekken, te proeven en op verantwoorde wijze aan te nemen door onszelf te erkennen als dochters en zonen van het heilige graan, dat het product is van de liefdevolle en vruchtbare relatie tussen hemel en aarde. Daar ervaren we ervarings-

En este proceso de salir de las cuevas y de las tumbas, donde los poderes de este mundo nos han querido relegar, contamos con muchos mártires y profetas que se atrevieron a abrir caminos, pagando con la cruz y el sufrimiento de la incomprensión y a veces el ataque directo, el precio de este atrevimiento de querer la resurrección de Lázaro.

Poco a poco los pequeños hilos de la madeja se fueron desenredando y retejiendo hasta lograr, mediante encuentros locales, regionales y continentales, una presencia nueva de los pueblos originarios, afrodescendientes y periferias existenciales, preñadas de luces y esperanzas:

El Primer Encuentro Mesoamericano: “Por la defensa de nuestra Madre Maíz” en Huehuetenango, Guatemala del 31 de marzo al 4 de abril del 2008. Ahí fuimos convocados por el espíritu de nuestra madre Maíz, para unir nuestros corazones, para compartir nuestra espiritualidad que nace del Maíz, para fortalecer nuestra identidad originaria y denunciar todo atropello y muerte a nuestra semilla nativa y celebrar que somos hijas e hijos de la madre maíz.

En Huehuetenango más de 200 personas unimos mente y corazón para descubrir, saborear y asumir con responsabilidad la grandeza de nuestra misión en la tierra al reconocernos hijas e hijos del sagrado maíz, que es producto de la relación amorosa y fecunda del cielo con la tierra. Ahí experimentamos vivencialmente que estamos “unidos en el rostro y

gericht dat we ‘verenigd zijn in het gezicht en hart van onze volkeren door onze mythen en rituelen.’

De Tweede Mesoamerican Meeting had als verbindende as het thema: “DE NIEUWE DAGERAAD IN HET LEVEN VAN DE INHEEMSE VOLKEREN”. En het vond plaats in de parochie van Santo Domingo Xenacoj, aartsbisdom Santiago de Guatemala, van 26 tot 30 maart 2012. Daar vierden we plechtig de Oxlajuj (13) B’aqtun, het moment waarop een cyclus sluit en een nieuw begin begint, het was nieuw. Het einde van de lange kalender van de Maya’s hielp ons om “DE NIEUWE DAGERAAD VAN HET LEVEN OP ONZE MOEDER AARDE” te zien als een verandering van tijdperk, een vernieuwing van de krachten van de mensheid en Moeder Aarde. Met andere woorden: een kans voor ons allemaal om opnieuw geboren te worden en de nieuwe realiteit van het leven voor alles en iedereen mogelijk te maken.

De derde Meso-Amerikaanse bijeenkomst werd gehouden in het Monseñor Romero Formation House in Villa del Triunfo, Santiago de María, Republiek El Salvador Midden-Amerika, van 1 tot 5 september 2014. Het thema was: “HET ERFGOED VAN ONZE GROOTMOEDERS EN GROOTOUDERS, KRACHT EN LICHT OM DOOR TE BOUWEN AAN DE MORGEN DIE WE VERDIENEN VOLGENS GODS PLAN EN DE DROOM VAN ONZE GROOTMOEDER EN GROOTMOEDER”

De kern van onze bijeenkomst was het erfgoed dat wij ouderen moeten doorgeven aan de jongeren en de nieuwe generaties. Onder het motto: “Jeugd van Meso-Amerika, erfgenamen van de wijsheid van

corazón de nuestros pueblos a través de nuestros mitos y ritos”.

El Segundo Encuentro Mesoamericano tuvo como eje aglutinador el tema: “EL NUEVO AMANECER EN LA VIDA DE LOS PUEBLOS INDÍGENAS”. Y se llevó a cabo en la parroquia de Santo Domingo Xenacoj, arquidiócesis de Santiago de Guatemala, del 26 al 30 de marzo del 2012. Ahí celebramos solemnemente el Oxlajuj (13) B’aqtun, momento en que se cierra un ciclo y empieza una era nueva. El término del calendario largo de los mayas nos ayudó a percibir “EL NUEVO AMANECER DE LA VIDA EN NUESTRA MADRE TIERRA” como un cambio de era, una renovación de fuerzas de la humanidad y de la Madre Tierra. En otras palabras: una oportunidad para que todos nazcamos de nuevo y hagamos posible la nueva realidad de vida para todos y para todo.

El Tercer Encuentro Mesoamericano fue realizado en la Casa de Formación Monseñor Romero ubicada en Villa del Triunfo, Santiago de María, República de El Salvador Centro, América del 1 al 5 de septiembre de 2014. El tema fue: “LA HERENCIA DE NUESTRAS ABUELAS Y ABUELOS, FUERZA Y LUZ PARA SEGUIR CONSTRUYENDO EL MAÑANA QUE MERECEMOS SEGÚN EL PLAN DE DIOS Y EL SUEÑO DE NUESTRAS ABUELAS Y ABUELOS”

El corazón de nuestro encuentro fue la herencia que los mayores hemos de transmitir a los jóvenes y a las nuevas generaciones. Con el lema: “¡Jóvenes de Mesoamérica, herederos de la sabiduría de las

opa's en oma's! We versterken de zorg en toewijding aan de jongeren van onze steden en gemeenschappen, in navolging van monseigneur Romero die in het Salvadoraanse volk werd gezaaid en van daaruit zijn werk voortzet voor het welzijn van iedereen.

In Santiago de María plaatsen we in het hart: onze gevoelens, onze gedachten en onze gelukkige en verantwoordelijke acties. Daarom hebben we besloten om deze ontmoeting intens en met toewijding te beleven met ons zien, denken en handelen, samen zoekend naar hoe we kunnen samenleven, samenwerken en zorgen voor onze Moeder Aarde, zodat er leven en leven in overvloed kan zijn voor alle levende wezens op de planeet.

De vierde Meso-Amerikaanse bijeenkomst: werd gehouden in Intibucá, Honduras, van 9 tot 13 september 2018 met als thema: "Corn Peoples: profetic voice in resistance, guards of Mother Earth"

Daar bedankten we God Moeder-Vader God, die Hart van de Hemel-Hart van de Aarde is, voor het schenken van zijn zegen met de gave om te weten hoe we voor elkaar moeten zorgen en elkaar kunnen genezen. Daar bedankten we hem voor de wijsheid en het vertrouwen dat hij in ons hart had geplant om alle kwalen van onze volkeren te helpen genezen.

We boden deze vierde Meso-Amerikaanse ontmoeting van Indiase theologie aan als eerbetoon en dankbaarheid aan onze martelaar en heilige monseigneur Oscar Arnulfo Romero, afkomstig uit Lenka. En met hem aan al onze inheemse martelaren, Afro-afstammelingen, boeren, vrouwen, kinderen,

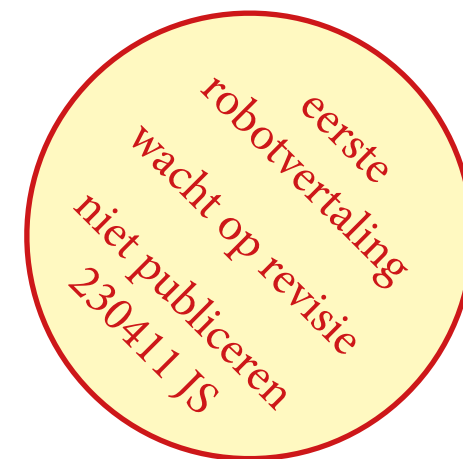
abuelas y abuelos! reforzamos la preocupación y el compromiso con las y los jóvenes de nuestros pueblos y comunidades, a ejemplo de Monseñor Romero que se sembró en el pueblo salvadoreño y desde ahí continúa su obra para bien de todos.

En Santiago de María colocamos en el corazón: nuestro sentir, nuestro pensar y nuestro actuar alegre y responsable. Así decidimos vivir intensa y comprometidamente este encuentro con nuestro ver, pensar y actuar buscando juntos cómo convivir, colaborar y cuidar de nuestra Madre Tierra a fin de que haya vida y vida en abundancia para todas y todos los vivientes del planeta.

El Cuarto Encuentro Mesoamericano: fue realizado en Intibucá, Honduras, del 9 al 13 de septiembre de 2018 con el tema: "Pueblos del Maíz: voz profética en resistencia, guardianes de la Madre Tierra"

Ahí agradecemos a Dios Madre-Padre Dios, que es Corazón del Cielo-Corazón de la Tierra, por concedernos su bendición con el don de saber cuidarnos y curarnos mutuamente. Ahí le agradecemos la sabiduría y la confianza que sembró en nuestro corazón para ayudar a sanar toda dolencia de nuestros pueblos.

Ofrecimos ese cuarto Encuentro Mesoamericano de Teología India como homenaje y agradecimiento a nuestro Mártir y Santo Monseñor Oscar Arnulfo Romero, de origen Lenka. Y con él a todas y todos nuestros mártires indígenas, afrodescendientes, campesinos, mujeres, niños, jóvenes y cuántos han

jongeren en hoevelen die hun leven hebben gegeven voor een andere mogelijke wereld.

We werden opgeroepen door de stem en roep van God, onze moeder aarde en onze inheemse volkeren van Meso-Amerika en het hele Abya Yala-continent om onze maïskorrels in de vier richtingen, in de groeven en in het hart van ons heilige universum te plaatsen. Zo bieden wij onze bijdrage aan het verheffen van de geesten van onze zusters en broeders van de wereld: jongeren, kinderen, ouderen die vandaag huilen van armoede en honger; van vervolging en dood, voor het opeisen van hun rechten voor een waardig leven. Met de kracht van degenen die hun huis moeten verlaten op zoek naar een fatsoenlijke baan om hun “met wat dagboek” te hebben; door degenen die hun stem verheffen om respect te eisen voor onze identiteit, onze cultuur en het recht om onze eigen taal of taal te spreken; voor het cultiveren en versterken van onze voorouderlijke kennis; voor hen die hun profetische stem verheffen tegenover de privatisering en verkoop van ons heilig water. En in het licht van het onmatig kappen van bomen en de onteigening van ons land en grondgebied van herkomst; vanwege de onmenselijkheid en ambitie van degenen die in onze volkeren, zonder enige ethische overweging, mijnbouw, waterkracht, houtkapbedrijven en grote zakenlieden introduceren.

In Intibucá benadrukken we dat we volkeren zijn die al meer dan 500 jaar in verzet zijn tegen levensmodellen die tot de dood leiden; en we bevestigen opnieuw dat we getuigen zijn van een andere wereld, dat we als mensheid kunnen leven in harmonieuze coëxistentie met de Moeder

dado la vida por otro mundo posible.

Nos convocó la voz y el grito de Dios, de nuestra madre tierra y de nuestros pueblos originarios de Mesoamérica y de todo el Continente Abya Yala para poner nuestros granos de maíz en los cuatro rumbos, en los surcos y en el corazón de nuestro sagrado universo. Ofrendamos así nuestra contribución para levantar el espíritu de nuestras hermanas y hermanos del mundo: jóvenes, niños, ancianos que hoy lloran de pobreza y hambre; de persecución y muerte, por exigir sus derechos por una vida digna. Con la fortaleza de quienes tienen que abandonar sus hogares en busca de un trabajo digno para tener su “con qué diario”; por quienes levantan su voz para exigir respeto a nuestra identidad, nuestra cultura y derecho de hablar nuestra propia lengua o idioma; por cultivar y fortalecer nuestros saberes ancestrales; por quienes levantan su voz profética ante la privatización y venta de nuestra sagrada agua. Y ante la inmoderada tala de árboles y frente al despojo de nuestras tierras y territorio de origen; a causa de la deshumanidad y ambición de quienes introducen en nuestros pueblos, sin ninguna consideración ética, las empresas mineras, hidroeléctricas, madereras y los grandes empresarios.

En Intibucá reforzamos que somos pueblos en resistencia desde hace más de 500 años contra modelos de vida que llevan a la muerte; y reafirmamos que somos testigos de otro mundo, que podemos vivir como humanidad en convivencia armónica con la Madre

Daar bedankten we God de Moeder/Vader voor het ervaren van zijn aanwezigheid op het werk en in de strijd van onze verarmde en afgedankte volkeren en vanuit deze realiteit hebben we ons geëngageerd om organisatorische inspanningen te leveren om voor ons milieu te zorgen.

In deze vierde Meso-Amerikaanse ontmoeting van Indiase theologie hernieuwen we onze inzet om ons te helpen getuigen van de aanwezigheid van God die is en wandelt met onze volkeren en die ons uitnodigt om aan te dringen op de eenheid en broederschap van de verschillende volkeren zodat, onder alle van ons, wij zorgen, verdedigen en redden het leven van onze gemartelde moeder aarde.

Met onze aanwezigheid, onze rituelen, onze dansen, onze vieringen en ons werk in Intibucá bedankten de deelnemers aan de bijeenkomst de actie en het profetische woord van vrouwelijke en mannelijke martelaren en autoriteiten en leiders van onze inheemse volkeren. En we verkondigen met hen het getuigenis van degenen die tijdens vervolging en dood de nabijheid van God hebben ervaren in marteling tijdens de broedermoordoorlog van de jaren tachtig in Guatemala. En ze waren martelaren van de dromen van onze volkeren en ook van de utopie van het Koninkrijk van Jezus, dat de heerschappij van de armen is.

“Ze nemen onze rivieren weg, maar wij zijn de rivieren en de aderen van onze steden... ze persen ons uit als sinaasappels, maar we zijn zoetwaterbronnen. Vandaag blijven ze ons vervolgen... maar ze kunnen ons niet bereiken... Ze sluiten ons op in

Ahí agradecemos a Dios Madre/Padre por experimentar su presencia en el trabajo y en las luchas de nuestros pueblos empobrecidos y descartados y desde esta realidad nos comprometimos a hacer esfuerzos de organización para el cuidado de nuestro entorno.

En ese cuarto Encuentro Mesoamericano de Teología India renovamos nuestro compromiso de ayudarnos a testimoniar la presencia de Dios que está y camina con nuestros pueblos y que nos invita a urgir la unidad y la fraternidad de los diversos pueblos para que, entre todos, cuidemos, defendamos y salvemos la vida de nuestra martirizada mamá tierra.

Con nuestra presencia, nuestros ritos, nuestras danzas, nuestras celebraciones y nuestros trabajos en Intibucá, los participantes en el encuentro agradecemos la acción y la palabra profética de mujeres y hombres mártires y de autoridades y líderes de nuestros pueblos originarios. Y proclamamos con ellas/ellos el testimonio de quienes durante la persecución y la muerte experimentaron la cercanía de Dios en las torturas durante la guerra fratricida de los años 80s en Guatemala. Y fueron mártires de los sueños de nuestros pueblos y de también de la utopía del Reino de Jesús que es el reinado de los pobres.

“Nos quitan los ríos, pero somos los ríos y las venas de nuestros pueblos... nos exprimen como naranjas, pero somos pozos de agua dulce. Hoy nos siguen persiguiendo...pero no nos alcanzan... Nos encarcelan en hoyos profundos, pero nuestro na-

diepe gaten, maar onze nahual komt eruit... Ze laten ons op plassen slapen, maar in hun dromen jagen we ze weg. .. Ze steken onze ogen uit, maar wij kijken... Ze verscheuren ons als kippen, maar we zijn heel... ze misvormen ons, ze openen onze hersenen, ze halen de huid van ons gezicht, maar we stralen als sterren 's nachts... vermoorden ze ons, maar ze maken ons nooit af... Ze begraven ons levend, maar we staan weer op.

Bedankt voor je aanwezigheid als een mysterie in ons! Wij zijn de armen van de armen... Wij zijn de struik die brandt en nooit verteerd wordt... Om een reden bestuderen ze ons en bestuderen ze ons, en ze ontcijferen ons nooit. Jouw aanwezigheid in ons is als de Maya-teken die niemand begrijpt... Arm, maar rijk, gemarginaliseerd, maar in het centrum, dood, maar verrezen!

Aan degenen die vandaag weer bij ons zijn, tijdens de V Mesoamerican Encounter of Indian Theology zijn we getuige geweest van de synthese van de paden die we hebben gevolgd in de vier voorgaande ontmoetingen, gebruikmakend van de uitwerking van de secretarissen en rapporteurs van elk van hen.

Dank

hual se sale... Nos hacen dormir sobre los charcos, pero en sus sueños los espantamos... Nos sacan los ojos, pero miramos... Nos descuartizan como gallina, pero estamos enteros... nos desfiguran, nos abren los sesos, nos quitan la piel de la cara, pero brillamos como estrellas en la noche... nos matan, pero nunca nos terminan... Nos entierran vivos, pero resucitamos.

¡Gracias por tu presencia como misterio en nosotros! Somos los pobres de los pobres... Somos la zarza que arde y nunca se consume... Por algo, nos estudian y nos estudian, y nunca nos descifran. Tu presencia en nosotros es como el glifo maya que nadie entiende... ¡Pobres, pero ricos, marginados, pero en el centro, muertos, pero resucitados!”

A quienes hoy nos acompañan una vez más, en el V Encuentro Mesoamericano de Teología India hemos testimoniado en síntesis los caminos que hemos andado en los cuatro encuentros anteriores, echando mano de la elaboración hecha por los secretarios y relatores de cada uno de ellos.

Gracias

